

Perifrastisten rakenteiden ja $t(V)$ -johtimen käytöstä venäjän infinitiivien kanssa udmurtin kielessä

Izhevsk, 17.-19. 05. 2016.

Horváth Laura

Eötvös Loránd Yliopisto, Budapest

Suomalais-ugrilainen laitos

Esitelmän tutkimuskohteesta

- Venäjän infinitiivin käyttö udmurtin matriisilauseissa
 - Millaisissa muodoissa sitä esiintyy?
 - Syy eri ilmaisukeinojen käyttämiseen?
 - Eroavatko ja miten eroavat eri ilmaisukeinojen funktiot?

Esitelmän aineisto

- Udmurtin nettikorpuksen pilottiversio (alakorpus: blogeja): 160 000 sanaa
 - Корпус удмуртского языка/Udmurt corpus=UCb – http://web-corpora.net/UdmurtCorpus/search/?interface_language=en (tiedot haettu 1.08.2015) (2011–2015)
- Blogeja (40 000 s.): udmurto4ka.blogspot.ru, marjamoll.blogspot.ru (tiedot haettu 05.01.2014)
- Haastatteluja (05.2015, Izhevsk, Aleksandrovo)

informantti	ikä	asumisaika	ylin tutkinto	vahvempi kieli	kesto
Nr. 19	24	Izhevsk (aikaisemmin: Aleksandrovo)	Yliopisto (BA)	udmurtti	70 min.
Nr. 32	31-50	Aleksandrovo	Keskiasteen tutkinto	udmurtti, venäjä	27 min.
Nr. 33	59	Aleksandrovo	Keskiasteen tutkinto	udmurtti	50 min.

1a. Perfrastisia rakenteita: *карыны*

- Leksikaalinen merkitys: venäjän infinitiivin avulla
- *карыны*: taipuu

(1) UCь

<i>Мон</i>	<i>заказать</i>	<i>кар-и</i>	<i>зырет-эн</i>	<i>табань</i>
minä	tilata.INF.PFV	tehdä-PST1.SG1	zyret-INTR	taban'
'Minä tilasin taban'ia zyretin kera'				

Muissa kielissä

➤ apuverbin 'tehdä' avulla

➤ Hindi:

(2) (Winford 2012: 179):

eng. **help** + hindi **karne**: 'auttaa'

➤ Japani

(3) (Muysken 2000: 196)

eng. **fail** + jap. **su ru** 'epäonnistua'

➤ Sarnami (Surinam Hindustani)

kare 'tehdä': hollannin verbivartalojen kanssa (joskus: infinitiivien kanssa) (Muysken 2000: 197–200).

IPF/PFV venäjän infinitiivit UCb:ssä perifrastisissa rakenteissa

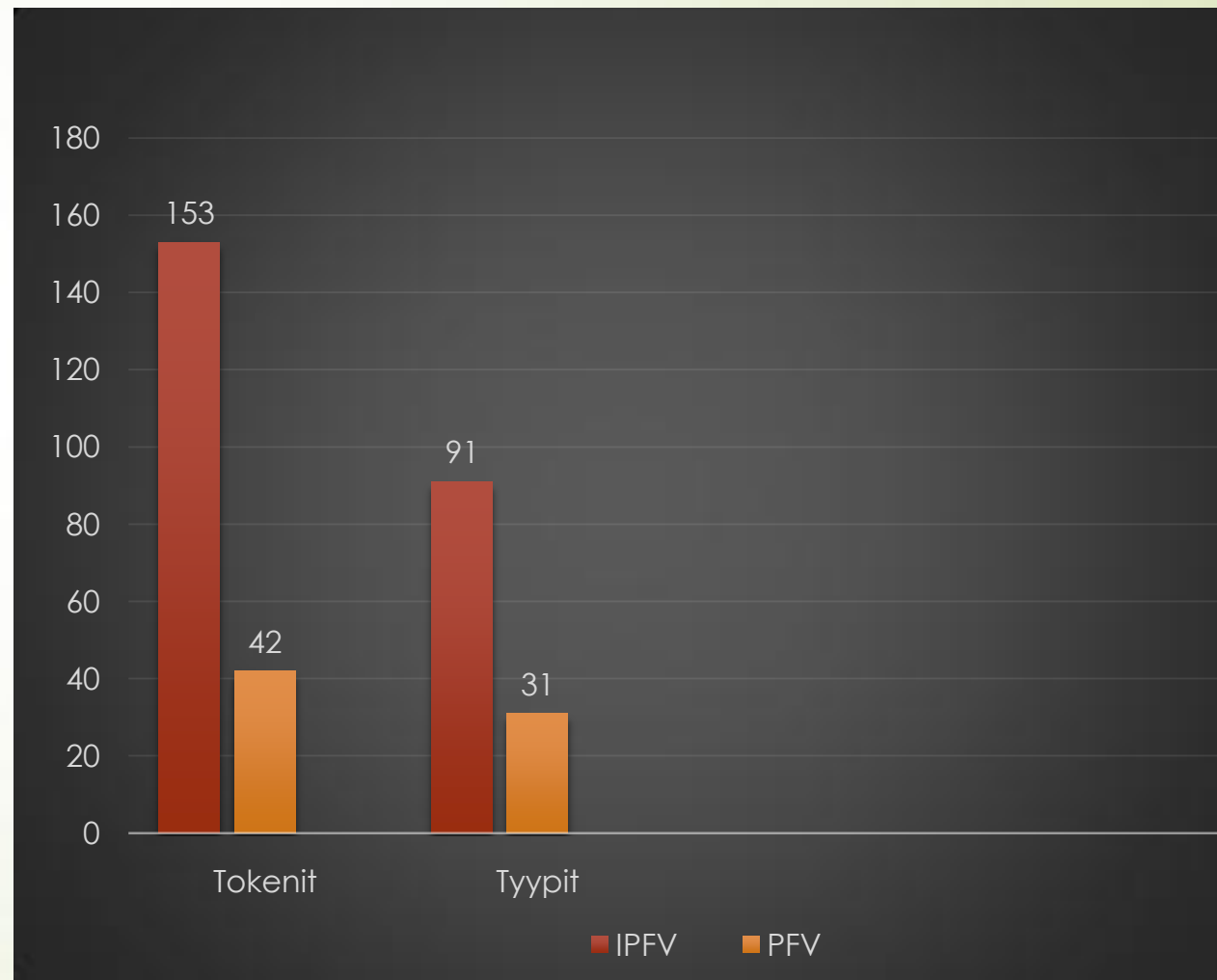
➤ Venäjän infinitiivien erikoispiirre:

➤ aspektuaalisesti merkattuja

➤ muodostaa yleensä aspektuaalisia pareja

➤ Poikkeuksia (UCb): IPFV, PFV

- *критиковать* 'kritisoida',
- *лунатить* 'kävellä unissaan'
- *инстаграмить* 'käyttää instagramia'
- *рекламировать* 'mainostaa'

IPF/PFV venäjän infinitiivit UCb-ssä perifrastisissa rakenteissa

- Myös ns. verbipareja: 8 (token: 30)
 - *поддерживать*.IPFV – *поддержать*.PFV ,tukea’
 - *обсуждать*.IPFV – *обсудить*. PFV ,keskustella, tarkastella’
- aina vain IPF tai PFV muotojen käyttö: -
- Kaikissa tapauksissa tehdään valinta IPFV ja PFV muodon välillä – valitseminen ei ole automaattinen
- Venäjän infinitiivi: ylimääräinen keino aspektin ilmaisemiseksi
- Miten nämä rakenteet toimivat aspektuaalisesti: IPFV udmurtin matriisilauseessa: IPFV venäjän INF?
- Tapauksia, joissa venäjän ja udmurtin aspektuaalinen systeemi eroaa

PST-HAB/V.INF + карыны

- Menneessä ajassa **toistunut** toiminta
e.g., Bybee & Perkins & Pagliuca 1994, Bertinetto & Lenci 2012, LeBlanc 2010) <-> Comrie 1976, Mønnesland 1984
- säännöllisesti tai vähemmän säännöllisesti: mikä on säännöllisyyden määritelmä?
- Skalaarisuus: Bertinetto & Lenci (2012), Mønnesland (1984): *joskus, harvoin*
- Monta toimintaa: eri aikaan
- Temporaalirakenne on avoin <-> iteratiivisuus: *5 kertaa* (Bertinetto & Lenci 2012: 855)
- Toistunut PST-HAB: udmurtti: aspektin merkitseminen on välttämätöntä ja tapahtuu 4 eri keinolla (ks. esim. Horváth 2015)
- **1. Frekventatiivinen suffiksi (1.preteriti)**
- **2. Duratiivinen preteriti**
- **3. Dur.pret. + Frekventatiivinen suffiksi**
- **4. Frekventatiivinen preteriti (harvoin käytetty)**
- Merkitäänkö aspektia molemman osan avulla rakennetta?
- V.INF: IPFV + 1,2,3

Poikkeus

➤ V.INF: PFV

(4) UCb

*со ощущёни-ос-ты, көт-ы шурды-са **представить** кары-л-й.*

tuo tunne-PL-ACC maha-1SG pelätä-CVB kuvitella.INF.PFV tehdä-FRV-PST1.1SG

[Sen jälkeen, kun se kuusi oli palanut, minä olen monta kerta kiivennyt sen kuusen huipulle ajatuksissani, ja] noita tunteita kuvittelin peläten.

PRS-HAB/V.INF + ,tehdä'

- Venäjän kieli: IPFV (Mønnesland 1984: 54–5)
- Udmurtin kieli: -/FRV suffiksi (Horváth 2015:112)
- UCb: venäjän INF: IPFV + *карыны*: ilman FRV suffiksia

(5) Informantti 32 (Aleksandrovo)

продукты ***заказывать*** ***кар-иськ-ом***

elintarvike.PL tilata.INF.IPFV tehdä-PRS-1PL

'Tilaamme elintarvikkeita' [säännöllisesti]

- PRS-HAB tulee venäjän INF: IPFV avulla aspektuaalisesti ekplisiittisemmäksi

1b. Perfrastisia rakenteita: *кариськыны*

➤ Sarnami: *kare* 'tehdä': myös passivinen tulkinta (*operatie kare* 'olla operoitu', lit. 'tehdä operaatio') (Muysken 2000: 202)

➤ *кариськыны*: *кар*-+ refleksiivipäätte

(6) Informantti 19 (Izhevsk)

А таре öдъя-з *строить-ся* *кар-иськ-ыны* *город.*
ja sitten alkaa-PST1.SG3 rakentaa-INF.IPFV-REFL tehdä-REFL-INF kaupunki
'Ja sitten kaupunki alkoi olla rakennettu.'

Ucb: 100% (25 tokenia): *кариськыны* + v. INF-ся

➤ Informantti 33: 1 vastaesimerkki:

(7) Informantti 33 (Aleksandrovo)

и озбы гинэ экзамен *сдать* *кар-к-и-з.*
ja tälleen PCL koe läpäistä-INF.PFV tehdä-REFL-PST1-3SG
'Ja koe on läpäisty noin vain.'

1 b. Perfrastisia rakenteita: кариськыны

➤ Refleksiivinen merkitys

➤ IPFV (8) UCb

Мон та блог ныр **пиарит-ся** но мар но
minä tämä blogi kautta mainostaa.INF.IPFV-REFL PCL mikä PCL
кар-исък-ыны уг_тыришисъкы.

tehdä-REFL-INF pyrkiä.NEG.PRS.1SG

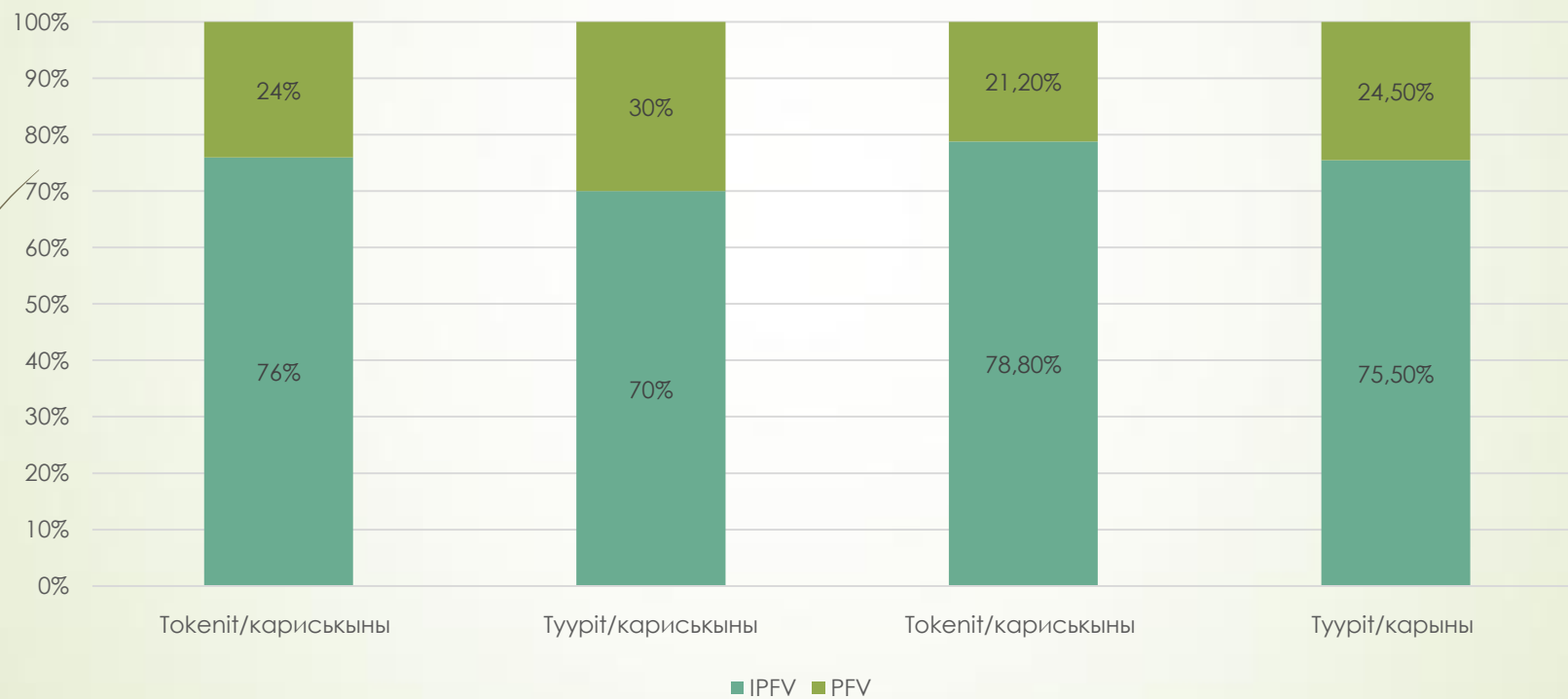
,Minä en pyri tämän blogin kautta mainostamaan itseäni tai jotain.'

➤ PFV (9) UCb

пуны, кудүз лоба-з космос-э, Иж-е **приземлится** кариське-м-ын
koira joka lentää-PST1.SG3 avaruus-ILL Izh-ILL laskeutua.INF.PFV-REFL tehdä-REFL-
PTCP-INE

,[En tiedä, tiesittekö te, että] koira, joka lensi avaruuteen, on laskeutunut Izhiin.'

Apuverbit кариськыны ja карыны IPF/PFV venäjän infinitiivin kanssa

2. Venäjän INF Udmurtin -t-suffiksin kanssa

► **заказать-ты-ны** 'tilata', **развлекать-ты-ны** 'viihdyttää', **изучать-ты-ны**:

(10) Informantti 19 (Izhevsk)

*со-лэн predislozhenность-ез тоже вал кыль-ёс-ты **изучать-ты-ны**.*

hän-GEN herkkyys-3SG

myös COP.PST1kieli-PL-ACC opiskella.INF.IPFV-CAUS-INF

‚Hänellä oli taito opiskella kieliä.’

► Voidaanko korvata sillä perifrastisia V.INF-apuverbi-rakenteita joka tapauksessa?

► Syitä valintaan?

Tekijä1. Murretausta

- koko Udmurtiassa
- apuverbirakenne: vähemmän käytetty Pohjois-Udmurtiassa, -t: Etelä-Udmurtiassa
- Taustassa: pidempi venäjän vaikutus pohjoisessa – johtimien käyttäminen viittaa pidempään kielivaikutukseen (ks. Salánki 2008:182–4, Wichmann–Wohlgemuth 2005)
- Ei ole ainoa syy, vain tendenssi: murretta puhuvien puheestakin löytyy molempia (I.32: pohjoinen tausta: 23 INF + apuverbi-rakenne: 27 min.)

Tekijä 2. Refleksiivisyys

- v. INF-ся: *кариськыны* [Ucb: 100%]:
- *карыны* ja *кариськыны*: funktionaalinen työnjako
- haastatteluissa, blogeissa (udmurto4ka.blogspot.ru, mrjamoll.blogspot.ru, 40 000 s.):
 - venäjän INF-ся ei esiinny udm.-t johtimen kanssa
- v. INF-ся:
 - *кариськыны* apuverbin kanssa
 - koodinvaihtotapauksissa

(11) Informantti 19 (Izhevsk)

Ул-са - *ул-са* *соос...кызьы нима-ськ-е...*

расходят-ся

elää-CVB elää-CVB he miten nimetä-REFL-PRS.SG3 erota.PRS.PL3-REFL
,Ajan kuluessa he...miten sitä sanotaan...eroavat.'

Tekijä 3. Aspektin ilmaiseminen

➤ Perifrastisia rakenteita: + (ks. Horváth 2016)

➤ -*t*

(12) Informantti 19 (Izhevsk)

включить-т-исък-о

от_балды

kytkeä.päälle.INF.PFV-CAUS-PRS-SG1

spontaanisesti

,laitan [television] päälle vain niin'

➤ PFV

(13) Informantti 19 (Izhevsk)

телевизор ..тазбы

переключать-т-ыса

улко

televisio

tälleen

vaihdella.kanavia.INF.IPFV-CAUS-CVB

elää.PRS.SG1

,vaihtelen vain kanavia'(lit. elään vaihdellen kanavia)

➤ IPFV

Tekijä 4. Stilistiikka

- Vaihteeksi
- Samojen venäjän infinitiivien kanssa:

(14) UCb

«*Жарить* кар-оно-а », -юа-сько. Кивалт-й-з йыр-ын-ыз
paistaa.IPFV.INF tehdä-PTCP-PTC kysyä-PRS.SG1 osoittaa-PST1-3SG pää-INSTR-SG3
«Yes,» -шуы-са султ-й плита доры *жарить-т-ыны*.
kyllä sanoa-CVB nousta-PST1.SG1 liesi luo paistaa.IPFV.INF-CAUS-INF

- 'Pitääkö se paistaa? –kysyn. Hän osoitti päällään. Kyllä – sanoin ja nousin seisomaan lieden luo paistamaan.'
- Vapaa vaihtelu (-refleksiivinen käyttö, ?aspekti)

Kirjallisuus

- Bertinetto, Pier Marco & Lenci, Alessandro 2012: Habituality, Pluractionality, and Imperfectivity. – Binnick, Robert (ed.), *The Oxford Handbook of Tense and Aspect*. Oxford: Oxford University Press. 852–80.
- Bybee, Joan & Perkins, Revere & Pagliuca, William 1994: *The evolution of grammar: Tense, aspect and modality in the languages of the world*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Comrie, Bernard 1976: *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahl, Östen 1985: *Tense and Aspect Systems*. Oxford–New York: Blackwell.
- Horváth, Laura 2015: Habitualitás kifejezése udmurt nyelvjárásokban. – É. Kiss, Katalin & Hegedűs, Attila & Pintér, Lilla (eds.), *Nyelvelmélet és dialektológia 3*. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem. 99–125.
- Horváth, Laura 2016: Aspect and code-switching in Udmurt: the case of Russian infinitive + Udmurt карыны/ кариськыны. – Kovács Magdolna & Puura, Ulrikka & Tanczos, Outi (toim.) (hyväksytty julkaistavaksi)
- LeBlanc, Carmen L. 2010: Coding compositional aspect in French. – Walker, James A. (toim.), *Aspect in Grammatical Variation*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins. 65–81.
- Mønnesland, Svein 1984: The Slavonic Frequentative Habitual. – Tommola, Hannu & de Groot, Casper (toim.), *Aspect Bound. A voyage into the realm of Germanic, Slavonic, and Finno-Ugrian aspectology*. Dordrecht – Cinnaminson: Foris Publications. 53–77.
- Muysken, Pieter 2000: *Bilingual Speech. A Typology of Code-Mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Salánki, Zsuzsanna 2008: Igekölcsönzés a mai beszélt udmurt nyelvben. – Pomozi Péter (toim.), *Navigare humanum est...Pusztay János hatvanadik születésnapjára*. Budapest: Finnugor Népek Világkongresszusa Magyar Nemzeti Szervezete. 182–5.
- Wichmann, Søren & Wohlgemuth, Jan 2005: *Loan verbs in a typological perspective*. http://loanverb.linguist.de/Wichmann_Wohlgemuth_verb-borrowing-typology.pdf (accessed February 5, 2016)
- Winford, Donald 2012: Contact and Borrowing. – Hickey, Raymond (toim.), *Handbook of Language Contact*. New York: John Wiley & Son. 170–87.

-
- Kiitos huomiosta!
 - Esitelmän tukija: OTKA FNN 107793 (“Monikieliset käytänteet suomalais-ugrilaisissa kieliyhteisöissä”)

